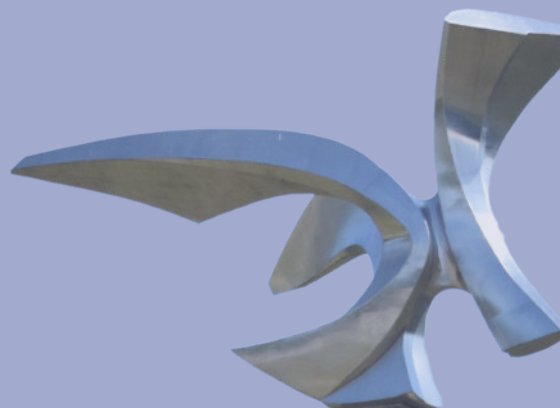

ВОЖДОВАЧКИ ВОДИЧ

КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКИ

ВОЖДОВАЧКИ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКИ ВОДИЧ

Драги наши основци, читаоци овог водича, драги Вождовчани,

Задовољство нам је да Вам након вишемесчног рада и прикупљања материјала представимо Вождовачки културно-историјски водич, који за циљ има да превасходно основцима са територије општине Вождовац, али и осталим младим људима представи културно-историјске знаменитости које се налазе на територији наше општине, као и да их упозна са знаменитим Вождовчанима који су живели и делали на територији наше општине. Овај културно-историјски водич израђен је у склопу пројекта „Вождовачки месеци културе“ и представља један сегмент културних активности које ће бити реализоване у току септембра и октобра 2021. године. Посебно задовољство и успех овог пројекта биће ако успемо да мотивишемо младе да у своје слободно време обиђу и упознају се са већином културно-историјских знаменитости које се налазе на територији наше општине.

Посебну захвалност дугујемо Градској општини Вождовац која је помогла реализацију овог Водича, као и волонтерском тиму ЦЕДЕМ-а, Маши Врачар, чланици УО ЦЕДЕМ-а и дизајнеру овог водича, као и нашој фотографињи Андријани Стојановић, која је заслужна за фотографије у овом водичу.

У Београду, 05.09.2021.

Пајазит Помак, МА
Председник управног одбора ЦЕДЕМ-а

О ВОЖДОВЦУ

Вождовац, једна од седамнаест београдских општина, представља јужну капију Београда и простире се на површини од око 148 квадратних километара и на њој живи преко 200 хиљада становника. Вождовац је градска општина састављена од старог градског језгра и приградских насеља које се налазе под Авалом. Својим положајем Вождовац заузима централни део Београда и граничи се са чак осам других општина, што само сведочи о стратешком значају који ова општина има за град Београд.

Насеља у оквиру општине Вождовац су Бањица, Браће Јерковић. Чиновничка колонија, Аутокоманда, Душановац, Пашино брдо, Шумице, Маринкова бара, Медаковић, насеље Степа Степановић, Бели Поток, Зуце, Јајинци, Кумодраж, Пиносава, село Раковица и Рипањ.

Грб градске општине Вождовац усвојен је 1993. године. Два горња поља штита подсећају на грб Србије и Шумадије, који су се налазили на устаничкој застави и печату војда Карађорђа, по коме општина и носи име. Поље са двоструком ружом асоцира на зелене вождовачке површине. Десни држач штита је црни вепар – хералдично знамење Шумадије чија је Вождовац северна капија. Држачи носе заставе Београда и Карађорђевих устаника, а у грб су уткане и боје српске заставе.

Општинска слава је Св. Андреј Првозвани, који се обележава 13. децембра.

ЗНАМЕНИТИ

Вождовац је познат по многобројним великанима који су живели, расли и стварали на територији наше општине. Тешко је да на ограниченом броју страна ове брошуре издвојимо сва имена којима је Вождовац био дом, али покушаћмо да издвојимо оне најзначајније.

Василије Васа Чарапић (Змај од Авале) био је један од бораца и јунака у устанку против дахија. Рођен је 1770. године у Белом Потоку испод Авале, а погинуо је новембра 1806. године. Као добровољац борио се у Кочиной крајини, а када је почела сеча кнезова укључио се у устанак и стекао велико поверење Карађорђа. Истицао се својом храброшћу и постао је један од главних команданата устанка и војвода Грочанске нахије. Погинуо је у ноћи између 29. и 30. новембра 1806. године, јуришајући на београдску Стамбол капију. Сахрањен је код манастира Раковица, а његов споменик налази се на Авали, на Чарапићевом бресту, који по њему и носи назив. У центру Београда крај места где је погинуо постављен му је споменик, а улица која води од некадашње Стамбол капије носи његово име.

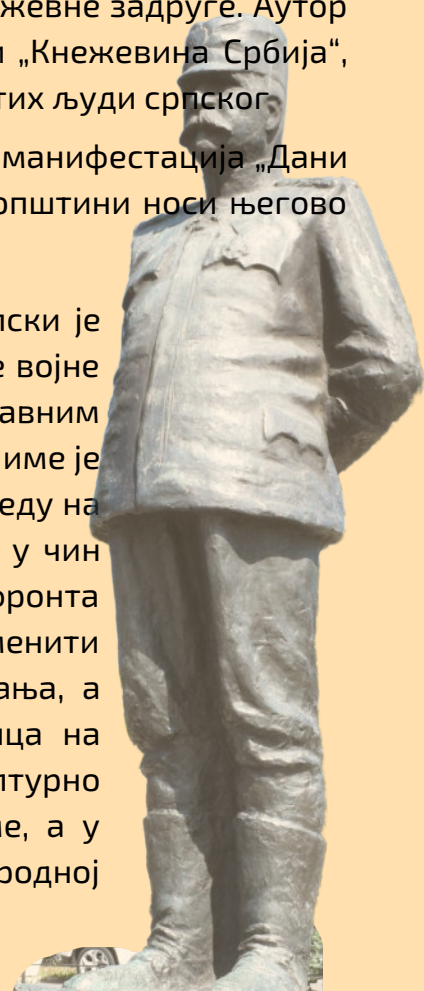
ВОЖДОВЧАНИ

Милан Ђ. Милићевић (1831 - 1908) рођен је у Рипњу, био је књижевник, редовни члан Српског ученог друштва, члан Академије наука у Петрограду, Југословенске академије знаности и умјетности у Загребу, члан Српске краљевске академије у Београду, председник Српског археолошког друштва и један од оснивача Српске књижевне задруге. Аутор је великог броја књига међу којима су и „Кнежевина Србија“, „Краљевина Србија“ и „Поменик знаменитих људи српског

народа новијег доба“. У Рипњу се традиционално одржава манифестација „Дани Милана Ђ.Милићевића“, а највећа основна школа у нашој општини носи његово име.

Степа Степановић (1856 - 1929) рођен је у Кумодражу, српски је војсковођа који се сматра једним од највећих јунака српске војне историје. Био је командант Друге армије и са њеним главним снагама поразио је 21. дивизију аустроугарског 8. корпуса, чиме је омогућио победу Срба у Церској бици. За ту савезничку победу на Централним силама 20. августа 1914. године унапређен је у чин војводе. Степина армија истакла се и у пробоју Солунског фронта и даљој борби за ослобођење Србије 1918. године. Овај знаменити Вождовчанин носилац је 35 домаћих и страних одликовања, а његова родна кућа налази се у Кумодражу. Главна улица на Вождовцу, основна школа у родном селу, једно културно уметничко друштво, као и једно насеље носе његово име, а у центру Кумодража Степи је подигнут споменик у природној величини.

Милунка Савић (1890 - 1973) била је српска хероина Балканских ратова и Првог светског рата, наредник у Другом пуку српске војске „Књаз Михаило“, жена са највише одликовања у историји ратовања. Живела је и умрла у вождовачком насељу Браће Јерковић. Носилац је и два француска ордена Легије части и једина жена на свету одликована француским Ратним крстом са златном палмом. Пријавила се као добровољац и 1912. године отишла у рат, да би се под мушким именом Милун Савић борила у најелитнијем „Гвозденом пуку“ српске војске. После рањавања у Брегланичкој бици откривен је њен женски пол. У Колубарској бици истиче се као бомбаш, а преко Албаније повлачи се као тешки рањеник. Рањавана је у борбама чак девет пута. Због неизмерне храбрости, Французи су је прозвали „српска Јованка Орлеанка“. У миру се посветила улози хранитељице, школујући више од тридесеторо сиромашне деце. Хапшена је од стране Недићеве полиције у току

Другог светског рата, шест месеци провела је у логору на Бањици. Кућа у којој је живела налази се на Вождовцу.

Велибор Глигорић (1899 - 1977) био је књижевни и позоришни критичар, професор Универзитета у Београду. Након Другог светског рата радио је као директор Дrame Народног позоришта у Београд, а од 1945. до 1948. године и као управник Југословенског драмског позоришта у Београду. Од 1945. до 1958. године такође био је и професор Филозофског факултета Универзитета у Београду. Уређивао је многе листове а од 4. новембра 1965. до 16. децембра 1971. године обављао је и дужност председника Српске академије наука и уметности (САНУ).

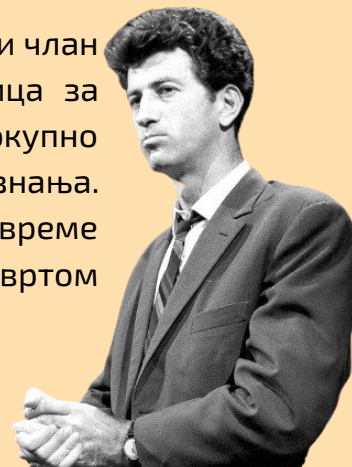
Бранко Миљковић (1934 - 1961) био је један од најпознатијих српских и југословенских песника друге половине 20. века. Школу је завршио у Нишу, а студије филозофије на београдском Филозофском факултету. Прве песме у Београду објављује му Оскар Давичо 1955. године у часопису „Дело“ и тиме му отвара врата осталих издавача.

Убрзо следи велики број збирки песама са којима постаје препознат и поштован код публике. Књижевна критика га је, без обзира на његову младост, сврстала у сам врх српске поезије. То је потврдило и добијање једне од најпрестижнијих награда – Октобарске. Поред поезије, писао је есеје и критике и бавио се превођењем руских и француских песника. Преминуо је у Загребу, а један период свог живота и стварања живео је на Вождовцу у улици Ђорђа Кратовца.

Светозар Глигорић Глига (1923 - 2012) био је најбољи југословенски и један од врхунских светских шагиста. Титулу велемајстора добио је 1951. године и следећих 20 година био је међу најбољим светским шахистима и кандидат за првака света. Педесетих и шездесетих година Глигорић је био сталан учесник на светским првенствима и уважаван као најбољи играч ван СССР-а. Глигорић је и творац „Глигорићевог патента“ – познате Мар дел Плата варијанта Краљеве индијске одбране. Између 1950. и 1982. године био је 15 пута југословенски представник на олимпијади освојивши 12 медаља. Глигорић је познат и по својој новинарској каријери, написао је велики број књига о шаху. Живео је на Вождовцу.

Данило Киш (1935 - 1989) био је српски књижевни и дописни члан САНУ. За своја дела „Пешчаник“, „Башта пепео“, „Гробница за Бориса Давидовича“, „Рани јади“, „Мансарда“ и целокупно књижевно дело добио је многобројна домаћа признања. Сахрањен је у Београду у Алеји заслужних грађана. Једно време живео је на Вождовцу, на адреси Ранка Тајсића 40, на четвртом спрату, где се уселио 1966. године.

Светомир Белић – Белка (1946 - 2002) боксерски шампион, седмоструки првак Југославије, носилац бронзане олимпијске и европске медаље, освајач Златне рукавице и по два пута балкански и медитерански шампион. Водио је репрезентацију Југославије 10 година, и тренирао боксере клуба „Партизан“. Живео је на Вождовцу.

Тимоти Џон Бајфорд (1941 - 2014) био је британски режисер, сценариста и глумац, који је већи део свог радног века провео у Србији. Најпознатији је по дечијим емисијама „Невен“ и „Полетарац“ за које је писао сценарија и које је режирао. Добитник је Повеље Змајевих дечијих игара 2011. године. Велики познавалац птичијег света, проучавао је исти у Бањичкој шуми. Одлуком Скупштине града Београда подручје Бањичке шуме од 15. септембра 2015. године. заштићено је подручје и носи име Споменик природе „Бајфордова шума“.

Милан Лане Гутовић (1946 - 2021) један од симбола југословске, а касније српске глумачке сцене. Академију за позориште, филм, радио и телевизију у Београду завршио је 1967. године и био је један од чувених „Бојанових беба“ које је Бојан Ступица примио у стални ангажман Југословенског драмског позоришта. Првак драме Народног позоришта постаје 2006. године. Живео је у Београду, у Кумодражу, а током своје каријере изнео је велики број различитих улога у серијама и филмовима од којих се посебно истичу улоге Срећка Шојића у „Белој лађи“, затим улога пустолова у образовном серијалу

„Пустолов“, као и улога Миланчета у серији „Отворена врата“. Сахрањен је у порти Цркве Свете Тројице у Кумодражу.

Један од најпознатијих спортиста и тренутно најбољи српски тенисер Новак Ђоковић такође је потекао са Вождовца. Један временски период одрастао је и школовао се на Бањици.

КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКЕ ЗНАМЕНИТОСТИ ВОЖДОВЦА

Наша општина препуна је културно историјских знаменитости и са поносом али и великом дозом сигурности можемо рећи да смо једна од ретких општина на територији града Београда која поседује оволико велики број различитих културно историјских знаменитости.

БАЈФОРДОВА ШУМА

Бањичка шума (Бајфордова шума) је парк-шума и налази се на територији наше општине. Простире се поред Булевара ослобођења дужином од 2300м. Бањичка шума је заштићени споменик природе и сврстава се у заштићено подручје треће категорије. Доминирају птице карактеристичне за листопадне шуме. На структуру фауне птица нису утицали само природни фактори, већ и антропогени, јер је шума релативно млада и вештачки пошумљена. Осим тога, урбано подручје повољно утиче на зимовање многих врста птица, као што су јастреб, мишар, сива жуна, сеоски детлић, сеница, дрозд. Овај простор је богат и маховином - расте чак 28 врста маховине која има велику улогу у одржавању екосистема.

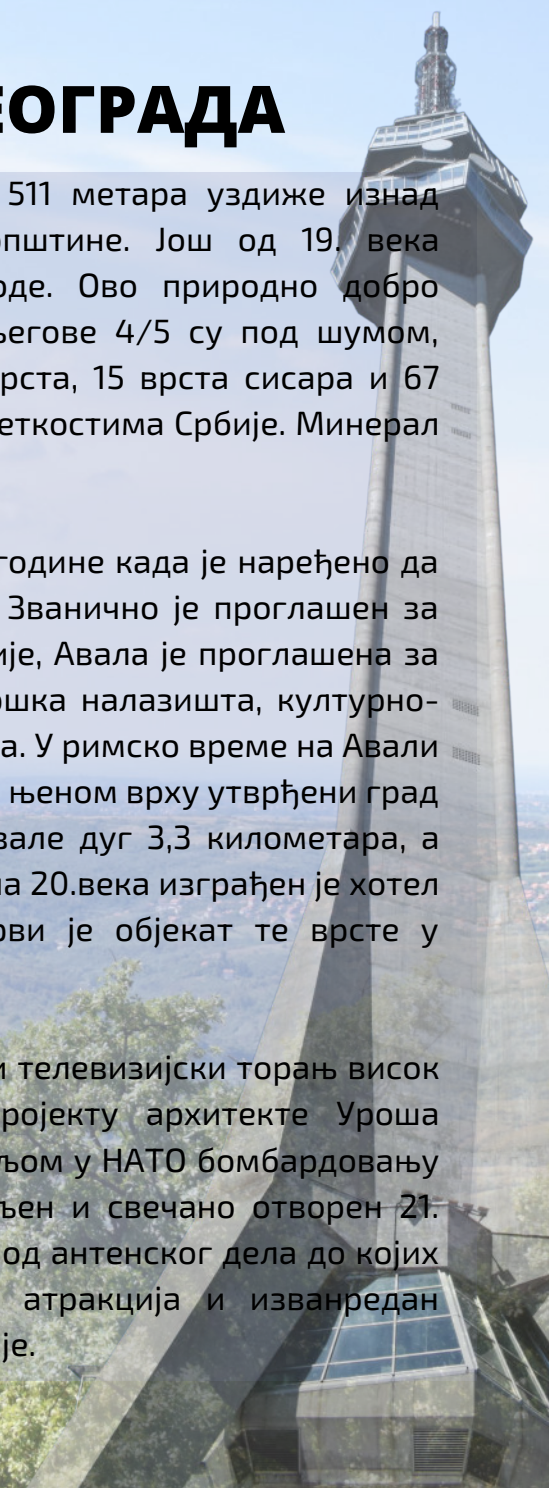
Због великог броја птица које насељавају овај простор, Бањичка шума је проглашена Природним добром и стављена под заштиту као Споменик природе. Највеће заслуге за стављање шуме под заштиту припадају Тимотију Џону Бајфорду, сценарисити и редитељу али и оринтологу и страстеном посматрачу птица. Бајфрод је у периоду од 1986. до 1989. године проучавао и посматрао птице на овом простору и на основу тога предложио да се шума стави под заштиту.

АВАЛА – СИМБОЛ БЕОГРАДА

Планина Авала која се до надморске висине од 511 метара уздиже изнад Београда, најпознатији је драгуљ вождовачке општине. Још од 19. века привлачи пажњу путописаца и љубитеља природе. Ово природно добро простире се на нешто мање од 490 хектара, а његове 4/5 су под шумом, углавном листопадном. Станиште је 597 биљних врста, 15 врста сисара и 67 врста птица од којих 21 врста припада природним реткостима Србије. Минерал овде пронађен добио је име авалит.

Авалски комплекс првобитно је заштићен још 1859. године када је наређено да се огради, како би се сачувале природне лепоте. Званично је проглашен за национални парк 1947. године. Шест деценија касније, Авала је проглашена за природно добро. У овом крају значајна су археолошка налазишта, културно-историјски споменици, туристички објекти и ловишта. У римско време на Авали је вероватно било мало насеље, а у средњем веку на њеном врху утврђени град Жрнов. Крајем 19. века изграђен је пут до врха Авале дуг 3,3 километара, а просечене су и две пешачке стазе. Тридесетих година 20. века изграђен је хотел Авала, а планинарски дом „Чарапићев брест“ први је објект те врсте у Краљевини Југославији.

Један од симбола Београда и Вождовца је и авалски телевизијски торањ висок 202,87 метара. Подигнут је 1965. године по пројекту архитекте Уроша Богуновића и Слободана Јањића. Сравњен је са земљом у НАТО бомбардовању 29. априла 1999. године, а у потпуности је обновљен и свечано отворен 21. априла 2010. године. Са рестораном и гондолом испод антенског дела до којих се стиже лифтом, грађевинска је и туристичка атракција и изванредан видиковац са погледом на Београд и добар део Србије.

СПОМЕНИК НЕЗНАНОМ ЈУНАКУ

На највишем врху Авале, где су се до 1934.године налазили остаци средњовековног града Жрнова, 1938.године је довршена изградња монументалног маузолеја – Споменик незнаном јунаку, чији је аутор Иван Мештровић, а који је 1987.године проглашен културним добром од изузетног значаја. Остаци средњовековног српског града порушени су да би се на његовом месту изградио Споменик незнаном јунаку, непознатом младом војнику погинулом на том месту на почетку рада и на тај начин чувало сећање на све погинуле у Првом светском рату. Пошто су у том рату бранећи своју отаџбину у великом броју гинули војници Краљевине Србије, као и српски цивили, тај споменик могао је да буде посвећен сећању на њих. Али како је на темељу страдања војске и народа Краљевине Србије створена Краљевина СХС односно Југославија, споменик Незнаном јунаку је споменик и тада новонасталој држави. То је видљиво посебно на ове стране улаза у маузолеј на којима су по четири каријатиде обучене у стилизовану ношњу народа из разних крајева Југославије.

СПОМЕНИК СОВЈЕТСКИМ РАТНИМ ВЕТЕРАНИМА

У близини Споменика незнаном јунаку, 200 метара од њега налази се и Споменик својетским ратним ветеранима, саграђен 1965.године на месту погибије чланова делегације који су долазили на прославу двадесете годишњице од ослобођења Београда у Другом светском рату.

РОДНА КУЋА ВОЈВОДЕ СТЕПЕ СТЕПАНОВИЋА И СПОМЕНИК

Споменик војводи Степи Степановићу у Кумодражу подигнут је 1990. године. Он се налази недалеко од родне куће војводе Степе Степановића у Кумодражу. Као непокретно културно добро и споменик културе музејски комплекс родне куће војводе Степе Степановића чине кућа изграђена средином 19. века, амбар, помоћна просторија, двориште и воћњак. У кући у којој се 1856. године родио војвода Степа, налази се стална поставка Војног музеја са аутентичним експонатима из Првог светског рата и живота великог српског војсковође из свих ратова од 1876. до 1918. године.

СТРЕЛИШТЕ У ЈАЈИНЦИМА

У календару најстрашнијих српских и јеврејских стратишта током Другог светског рата посебно место има Стрелиште на коме су немачки окупатори од 6. јула 1941. до 6. новембра 1943. године стрељали преко 80 хиљада грађана Србије. Заточеници су довођени из концентрационих логора и затвора на стрељање у Јајинцима, где се некада налазило војно стрелиште, које су немачки окупатори претворили у простор за егzekуцију. Највише логораша долазио је из логора на Бањици, који је организован с почетка рата у касарни 18. пука бивше југословенске војске, из логора Сајмиште, из затвора Специјалне полиције, Гестапоа и логора у Топовским шупама. Брутална убиства и транспорт логораша поверена су немачком 64. полицијском батаљону. Стрељања су вршена у раним јутарњим сатима, а стрељани осуђеници бацани су у широке раке. Спомен парк у Јајинцима подигнут је 1951. године као обележје монструозног времена у коме су недужни људи масовно стрељани. На улазу у спомен-парк 1951. године постављен је рељеф од бронзе вајара Стевана Бондарова, а тек 1988. године цео комплекс је преуређен и откривен је споменик у облику стилизоване птице раширених крила, рад вајара Војина Стојића.

СПОМЕН ПАРК
ЈАЈИНЦИ

БАЊИЧКИ ЛОГОР

Логор на Бањици био је највећи концентрациони логор у окупираној Србији током Другог светског рата. Кроз овај логор прошло је око 250 хиљада људи, од чега је 30 хиљада стрељано на стратишу у Јајинцима. Оформљен је 5. јула 1941. године у бившој војној касарни 18. Пешадијског пука „Краљица Марија“ на Бањици. Крај рата и улазак војника Црвене Армије у Београд натерао је Немце на повлачње, али и ужурбано спаљивање логорске архиве. Са тешкоћом се може рећи колико заробљеника је боравило у овом логору, јер многи нису ни увођени у књиге. Стрељани и вешани су како у самом логору тако и у Јајинцима. Логор је распуштен 3. октобра 1944. године. На улазу је тек 1969. године откривен споменик, рад вајара Коље Милутиновића. У просторијама се данас налази меморијална музејска поставка.

МУЗЕЈ КЊИГЕ И ПУТОВАЊА: АДЛИГАТ

У новијој историји врло значајну улогу у очувању културно-историјског наслеђа има Удружење за културу, уметност и међународну сарадњу „АДЛИГАТ“ са Бањице, које у свом саставу има два музеја. Музеј књиге и путовања који посетиоцима представља све земље и културе света путем њихових вредних, необичних и ретких књига, као и Музеј српске књижевности који је ризница целокупне српске историје и књижевности, који у свом саставу има више од 40 легата значајних личности и породица, са више од 30 целих библиотека. Адреса на којој се налази музеј је Јосипа Славенског 19.

ГРАДСКА ОПШТИНА ВОЖДОВАЦ: СКУЛПТУРЕ

Испред главног улаза у зграду општине Вождовац постављене су две скулптуре чији су аутори два великана југословенске уметности – Сретен Стојановић и Лојзе Долиран. Назив скулптура је „Борба“ и оне су један од импозантних споменика револуцији и борби радничке класе за ослобођење.

О П Ш Т И Н А В О Ж Д О В А Ц

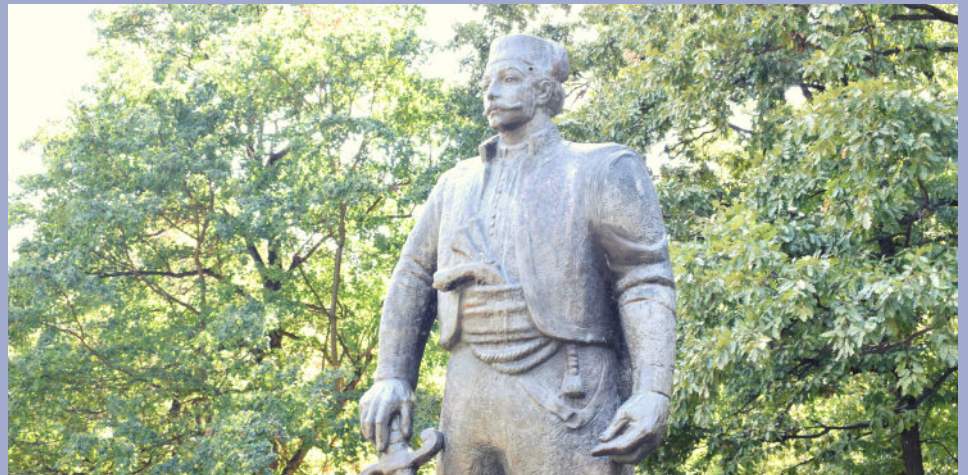
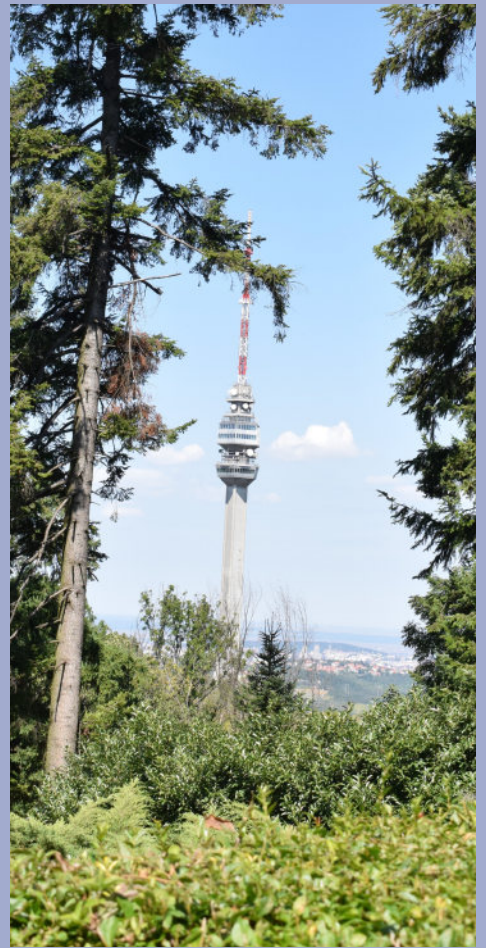
СПОМЕНИК ВАСИ ЧАРАПИЋУ И ЧАРАПИЋЕВ БРЕСТ

На само неколико минута хода од Авалског торња, са десне стране на благој падини према Белом Потоку налази се планинарски дом „Чарапићев брест“ а на само десетак метара од овог планинског дома налази се и споменик јунаку из српско-турских ратова Васи Чарапићу, иначе рођеном у Белом Потоку под Авалом.

МУЗЕЈ ОПАНЧАРСТВА

Традицију занаства на Вождовцу од заборава чува и Музеј опанчства у Раковица селу. У њему се налаз иколекција од 70 пари опанака из разних крајева Србије, израђених алаткама и кожом коришћеним деценијама уназад, а неки од изложених опанака стари су више од 150 година. У оквиру изложбе су и радови савремених опанчара, као и други стари занати и занатлије. Ткачи, бачвари, сапунџије, корпари, бураџије, метлари, ременари, књиговесци, окупљни су у Националној асоцијацији за старе и уметничке занате и домаћу радионост „Наше руке“

Градска општина Вождовац допринела је у значајној мери реализацији програма "Вождовачки месеци културе" обезбеђивањем неопходних средстава за финансирање.

ГРАДСКА ОПШТИНА
ВОЖДОВАЦ